

Posudek oponenta bakalářské práce
Obor: fonetika

Pavel Šturm:

Akustická analýza vokálu /æ/ v české výslovnosti angličtiny

Osvojování druhého jazyka a cizinecký přízvuk jednoznačně patří mezi aktuální témata současné fonetiky. Pavel Šturm se v bakalářské práci zaměřil na českou výslovnost anglické hlásky – předního otevřeného vokálu /æ/, který v češtině chybí a jehož osvojení je tudíž pro české mluvčí obzvláště obtížné, a to z hlediska produkce i percepce. Nesprávné zvládnutí výslovnosti jednotlivých hlásek, resp. anglické výslovnosti jako takové českým mluvčím přitom nemusí mít za následek „pouze“ ztíženou srozumitelnost či nesprávné porozumění významu. Může mít významný podíl na tom, jakým způsobem k nám bude komunikační partner (rodilý mluvčí angličtiny) přistupovat, a v konečném důsledku pak může (spolu s dalšími aspekty) ovlivnit i to, zda se nám podaří dosáhnout komunikačního záměru, který v dané situaci máme (srov. s. 19 předkládané práce). Zpracování daného tématu je tedy nepochybně velmi užitečné – především proto, že nabízí plnohodnotný díl do mozaiky systematického popisu české angličtiny, který dosud chybí.

Pavel Šturm v práci využil velké množství literatury (celkem seznam čítá 35 referencí), a to jak české, tak zahraniční (ta převažuje). Mezi tituly se navíc vyskytují jak ty staršího data vydání (např. Hála, 1941; Lado, 1957), tak i ty publikované v době nedávné (např. Bissiri a Volín, 2010; Lecumberri et al., 2010). Již výběr literatury napovídá o svědomitém a poctivém přístupu autora a o jeho snaze o co nejširší záběr v rámci daného tématu. Použitou literaturu Šturm v textu důkladně cituje, uvádí zjištění z jednotlivých zdrojů do vzájemného kontextu a taktéž je dále usouvztažňuje se svými zjištěními v rámci praktické části. Práce tak na čtenáře už v tomto ohledu působí velmi kompaktně.

V teoretické části autor postupuje od obecných charakteristik vokálů přes popis vokalických systémů češtiny a angličtiny až k osvojování druhého jazyka. Problematiku přitom zpracovává přehledně (k čemuž přispívá i stručné shrnutí na konci každého oddílu) a jednotlivé části řadí tak, že na sebe logicky navazují. Fakt, že téma práce jako takové je v mezích daného rozsahu zpracováno komplexně, se projevuje i v rámci jednotlivých kapitol. V prvním oddílu Šturm nejprve vymezuje vokály vůči konsonantům, dále je pak popisuje z hlediska artikulačního i akustického (zde velmi názorně – i s pomocí grafů – ilustruje

souvislosti mezi hodnotami formantů F1 a F2 a nastavením vokálního traktu), v jiné podkapitole vysvětluje pojem *kardinální vokály*; nakonec shrnuje nejdůležitější uvedené informace a zároveň uvádí obě hlediska (artikulační a akustické) do vzájemného vztahu. Druhý oddíl si klade za cíl srovnat vokalické systémy obou jazyků, přičemž kromě jejich akustické a artikulační charakteristiky nechybí ani odchylky od standardní podoby jazyka; zvláštní podkapitola je pak věnována podrobnému popisu vokálu /æ/. V poslední podkapitole opět nalezneme užitečné shrnutí a porovnání obou vokalických systémů. Poslední, třetí oddíl teoretické části je věnován problematice osvojování druhého jazyka; chvályhodné je, že autor na úvod vysvětluje čtenáři potřebnou terminologii. Dále popisuje některé modely (Kuhlová, Bestová, Flege, Major), které se snaží vysvětlit vnímání kontrastu v mateřském a v druhém jazyce na základě podobnosti hlásek. Šturm uvádí také další podstatné aspekty osvojování – kromě těch, kterým věnuje zvláštní podkapitolu (vliv mateřského jazyka, produkce a percepce), zmiňuje i nelingvistické faktory (např. motivaci studenta či autentickou zkušenost s daným jazykem). Kromě obvyklého shrnutí jsou v závěrečné podkapitole uvedeny také možné důvody obtíží při osvojování vokálu /æ/ českými studenty angličtiny.

Ve druhé, praktické části práce je podrobně popsán materiál a metoda, která byla pro analýzy použita. I zde je autor velmi důsledný. Kromě popisu, jak extrahoval formanty a jak získané hodnoty následně normalizoval, sem autor zařazuje i podkapitolu věnující se postupu při segmentaci signálu. Čtvrtý oddíl je vhodně doplněn o názorné příklady v podobě spektrogramů. V posledním oddílu *Výsledky* pak analyzuje data získaná od rodilých mluvčích standardní britské angličtiny a českých studentů angličtiny. Zaměřuje se přitom jednak na srovnání skupin mezi sebou (zde si všímá závislosti výsledku na pohlaví, segmentálním okolí a přízvučnosti slabiky), jednak na rozdíly ve výslovnosti daného vokálu mezi českými mluvčími – zde je jeho analýza velmi detailní.

Jako velké plus předkládané práce hodnotím především její kompaktnost, důkladné zpracování a zároveň komplexnost v tom smyslu, že skutečně nevynechává jediný relevantní aspekt daného tématu. Velice často jsou i ty aspekty, jejichž rozvedení není vzhledem k rozsahu práce možné, alespoň zmíněny a čtenář je odkázán na literaturu, v níž si požadované informace podle potřeby dohledá. Práce tak může být nápomocná nejen těm, kteří se chtějí něco dozvědět o výslovnosti /æ/, ale i všem, kterým scházejí informace o vokálech jako takových, o vokalických systémech češtiny a angličtiny zvláště i o jejich srovnání a konečně o osvojování jazyka jako takovém.

Výhrady vůči předkládané práci směřují do formální roviny. Na straně osm uprostřed jsou uvedeny příklady slov se slabičnými konsonanty, přičemž česká jsou psána ortograficky, zatímco anglická fonetickým přepisem. Myslím, že by bylo vhodné způsob zápisu sjednotit, případně zapisovat cizí slova oběma způsoby. (Táž výtka by se potom týkala i dalších uváděných příkladů na straně devět: *spielen – spiülen, leze – léze*.) Autor by se měl propříště vyhnout psaní jednopísmenných předložek a spojky *i* na konci řádku. A konečně na straně 30 dole je porušena shoda podmětu s přísudkem (*Adanková a její kolegové... porovnávali 11 normalizačních metod, aby zjistila...*).

Vzhledem k tomu, že je dané téma zpracováno skutečně vyčerpávajícím způsobem a všechny případné dotazy autor sám v rámci své práce zodpověděl, směřovaly by mé případné otázky do budoucnosti. Autor sám píše, že práce téma *zdaleka nevyčerpala* (s. 43). Uvažuje tedy o tom, že by práci nějakým způsobem rozvedl? Které aspekty by on sám považoval za zajímavé, kterým směrem by se ubíral? Druhá skupina otázek by směřovala k praktickému využití zjištěných informací: Jak by autor sám postupoval, pokud by měl za úkol naučit české studenty správné výslovnosti hlásky /æ/?

Předkládaná práce splňuje svým obsahem i rozsahem požadavky kladené na bakalářskou práci. Vzhledem k výše uvedeným skutečnostem ji doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnocení výborně.

V Praze dne 22. 6. 2011

.....

Mgr. Petra Marková
Fonetický ústav FF UK